

15.5.1978

Psikologlar Derneği Başkanlığına
P.K. 117 Küçükesat - ANKARA

Adalet Bakanlığı merkez ve taşra örgütünde çeşitli hizmetlerin yürütülüşü sırasında, psikoloji servislerinden yararlanılması düşünülmektedir. Özellikle, tutukevleri ve çocuk ıslahevlerinde gerçekleştirilmesi düşünülen insancıl reformlar sırasında ve Çocuk Mahkemeleri'ne yardımcı hizmetlerin oluşturulmasında Derneğinizin de katkıda bulunması beklenmektedir. Suçluların eğitimi, topluma yeniden kazandırılmaları, tutukevi

ortamının ruh sağlığına elverişli biçime sokulması konusunda Psikologlar Derneğinin görüş ve önerilerine yer verilecektir.

Durumun üyelerinize duyurularak, Derneğinizin Adalet Bakanlığı ile işbirliğini rica eder, başarılar dilerim.

Mehmet CAN
Adalet Bakanı

Bayley Bebekler İçin Zihinsel ve Devimsel Ölçek ile Bir Ön Çalışma

Lâle B. Özelli

H.Ü. Hastahanesi, Pediatrik Nöroloji
Böl. Psik.

Bayley Bebekler İçin Zihinsel ve Devimsel Ölçeği (Bayley, 1969), kırk yıldan fazla süren araştırma, klinik çalışma ve 4500 bebek üzerinde yapılan incelemeler sonunda geliştirilmiş bir testtir. Bu test, hâlen A.B.D.'de, hem klinik alanda hem de araştırmalarda sıklıkla kullanılmaktadır. (bkz. 5,6,7,8.). Karşılaştırmalı çalışmalar Çekoslovakya, İngiltere, Hindistan, İsrail, Peru ve Yunanistan'da yürütülmüştür (9).

Burada sunulan araştırmanın ana amacı, Bayley testinin Türk bebeklerinin gelişimini ölçmede ne derece yararlı olduğunu ortaya çıkarmaktır. Ele alınan başlıca sorular şunlardır : Bayley testi çeşitli aylardaki bebeklerin gelişimlerini doğru olarak birbirinden ayırabiliyor mu ? Türk bebeklerinin puan ortalamaları Amerikan standartları ile karşılaştırılınca ne gibi benzerlik ya da ayrılıklar görülüyor ?

Bu sorulara cevap vermek amacıyla kent ve köy olmak üzere iki sosyo - ekono-

mik düzeyden alınan, 3,6,9 ve 12 aylık bebek grupları ölçülmüştür. Ayrıca, Zihinsel ve Devimsel ölçekler arasındaki korelasyona bakılmıştır.

Bayley Testi Hakkında Bilgi (bkz.1,10)

Bayley Çocuklar için Gelişim Ölçeği (BÇGÖ), doğumdan 30 aylığa kadar olan bebeklerin genel zihin gelişimini ölçen bir testtir. Bu test üç bölümden oluşmuştur. *Zihinsel Ölçek, Devimsel (Motor) Ölçek ve Bebek Davranış Kayıt Formu.*

Zihinsel Ölçek, görsel ve işitsel uyarılara cevapları, eşyayı elleme, basit problem çözme, genelleştirme, sınıflandırma, eşya adını söylemeyi ve sözel iletişimi ölçmektedir.

Devimsel Ölçek ise dönme, oturma, emekleme, ayakta durma, yürüme, tırmanma gibi kaba devimsel beceriler yanı sıra ellerin ve parmakların becerilerini ölçer.

On iki aylağa kadar olan bebeklerde, Zihinsel ve Devimsel Ölçekler arasında .50 - .60 pozitif korelasyon vardır.

BÇGÖ'nin uygulamasında önce zihinsel sonra devimsel ölçekler verilir. Testin uygulamasında en iyi sonuçlar, bebeğin uyanık, karnı tok olduğu ve ağrısı olmadığı zamanlarda elde edilir.

Zihinsel ve Devimsel ölçeklerin birlikte uygulanması 45 dakika kadar sürer.

Bayley ölçeğinin en son standardizasyonu 2 ile 30 aylık olan 1262 çocuk üzerinde yapılmıştır. Örneklemdeki her yaş grubu için cinsiyet, ırk ve aile reisinin eğitim düzeyi gibi değişkenler eşit oranda alınmıştır. Örneklem A.B.D. nüfusunu, kırsal - kentsel yörede yaşama ve bulunan coğrafi bölgeler yönünden temsil edici niteliktedir.

Bayley Ölçeği, hâlen kullanılmakta olan bebek testleri içinde en iyilerinden biri olarak nitelendirilmektedir. (10).

YÖNTEM

Denekler

Bu araştırmaya, 3,6,9 ve 12 aylarda toplam 90 bebek katılmıştır.

Bebeklere aylık doğum günlerinden 15 gün öncesine ve 15 gün sonrasına kadar test uygulanmıştır. Bebeklerin 45 tanesi köyde, 45 tanesi de kentte oturmaktadır.

Kent örneklemini, Ankara içinde doğmuş olup Hacettepe Üniversitesi Çocuk Hastahanesinin Sağlam Bebek Poliklinik'e getirilen bebekler arasından alınmıştır.

Köy örneklemini oluşturan bebekler, Yozgat ilinin 10 ayrı köyünden sağlanmıştır.

Test uygulanan bütün bebekler, çocuk doktorları tarafından muayene edilip, sağlıklı oldukları saptanmıştır. Bebeklerin hepsi kendi evlerinde oturmaktadır. Bu çalışmaya, 8 aydan önce doğmuş prematüre bebekler katılmamıştır.

Ankara'dan alınan örnekleimde, 12 tane üç aylık, 12 tane altı aylık, 11 tane 9 aylık

10 tane de oniki aylık bebek bulunmaktadır. Yozgat örneklemini ise, 13 tane üç aylık, 16 tane altı aylık, 12 tane dokuz aylık, 4 tane de oniki aylık bebekten oluşmuştur. Yozgat örnekleminde az sayıda oniki aylık bebeğin bulunması, bu yaştaki bebeklerin test uygulayıcılarına karşı çekingen davranmalarından dolayıdır. Başlangıçta 10 tane oniki aylık bebek test uygulanmak üzere alınmış, bunlardan ancak dördü testi tamamlayabilmişlerdir.

Verilerin Toplanması

BÇGÖ, Türkçe'ye araştırmacı tarafından çevrilmiştir. Ölçek, Ankara ve Yozgat'ta 1977 yılının Ekim ve Kasım aylarında uygulanmıştır. Test, Ankara'daki bebeklere, iki tane doktor muayene odasında uygulanmıştır. Yozgat'taki bebeklerin testleri, Kavurgalı, Receptli, Bozlar, Güdülelmahacılı, Büyükincirli, Topçu, Divanlı, Gelingüllü, Sahören, Bayatören, Daylı ve Pembecik köylerindeki sağlık evleri veya ilkokul odalarında verilmiştir.

Yozgat köylerindeki yaşam koşulları, Bayley testinin standart uygulama yolundan bir ölçüde sapmamıza neden olmuştur. Uygulamanın yapıldığı ilkokullarda, okul sıraları hem masa, hem de muayene masası olarak kullanılmıştır. Ayrıca, odalarda ocak ya da soba bulunmayışı, bebeklerin üşmesine ve bu yüzden de kol ve bacaklarını rahatlıkla hareket ettirememesine sebep olmuştur.

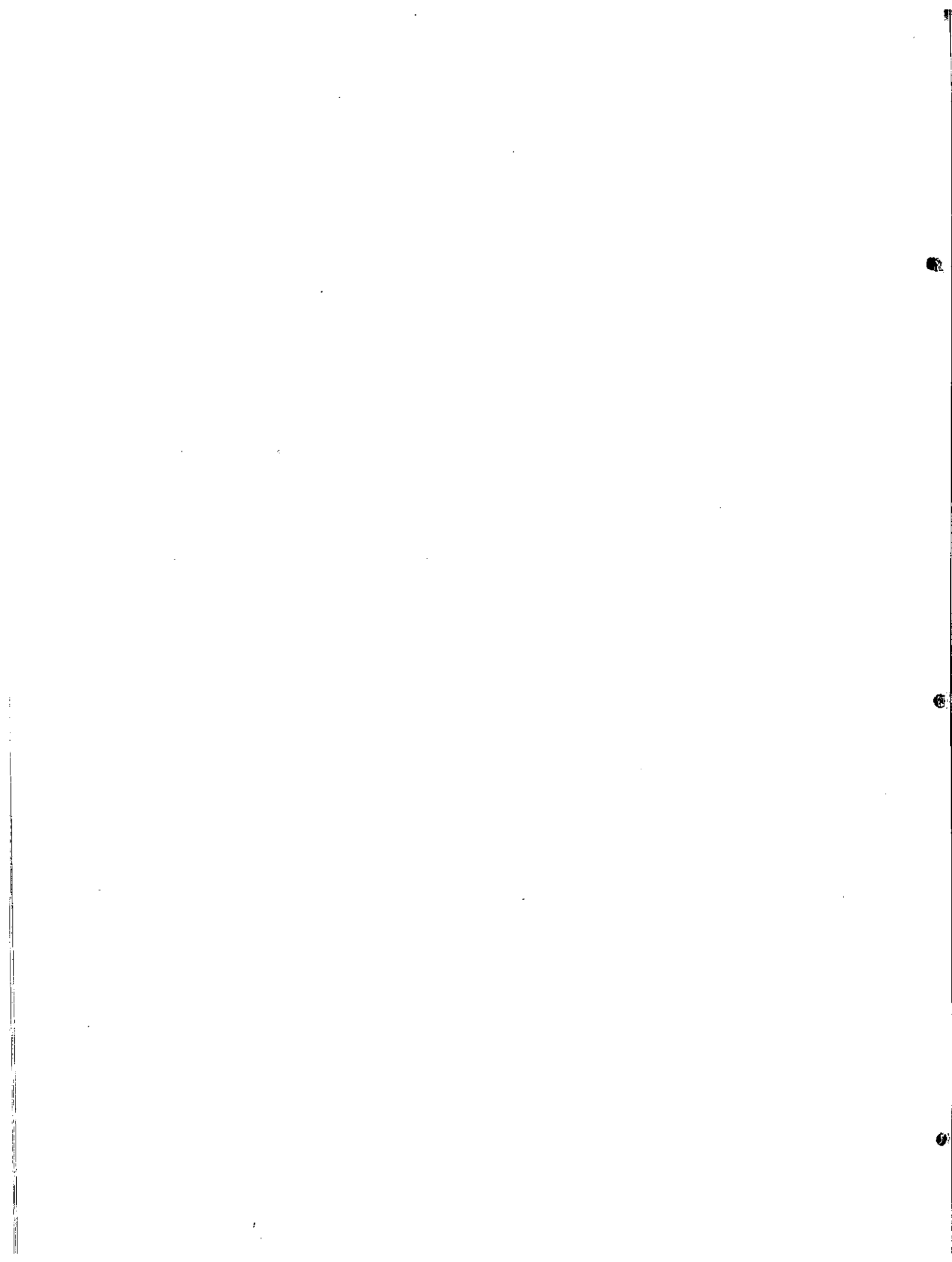
Testler, genel test uygulamasında tecrübeli olan ve Bayley Ölçeğini uygulama konusunda özel olarak eğitilmiş iki psikolog tarafından verilmiştir.

Her bebeğe önce zihinsel sonra devimsel ölçek verilmiştir. Bebeğin cinsiyeti, ailedeki çocuklar içinde sırası, anne babanın eğitim durumu da teste başlanmadan önce kayıt formuna işlenmiştir.

Elde edilen veriler, ham puanlar üzerinden hesaplanan varyans analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir.

DOĞRU-YANLIŞ CETVELİ

Sayfa	Sütun	Satır	Yanlış	Doğru
3	2	24	ölğmehtir	ölğmehtedir
4	1	32	Poliklinik'e	Polikliniğine
8	1	32	The California Infant of.....	The California Scale of Infant
14	2	44	borcu	burcu
15	1	1	borcu	burcu
16	2	38	neisme	nesne
18	1	16	gegerliği	gegerliği
19	2	37	Birliçler	Bilçiler
19	1	52	versitedeki programlar	(atılacak)
19	2	58	için gerekli hangi nite-	sosyal bilimler testinin geçerliği ise düşük olma
22	2	33	% 46 bin..	% 46 bir
24	1	45	-yin edildidini anla- maya başlarlar. Bütün bun-	(atılacak)
26	1	2	bitimlemelerinde	betimlemelerinde
27	1	17	minsiyet	cinsiyet
31	2	29	Erimsel	Edimsel

BULGULAR

Sayıları çok küçük olduğu için 12 aylık bebekler, Ankara ve Yozgat gruplarının karşılaştırmasına katılmamışlardır. Bu yüzden veriler üzerinde 2X3 varyans analizi deseni uygulanmıştır. Zihinsel ve Devimsel puanlar üzerinde ayrı ayrı varyans analizleri yürütülmüştür.

Tablo 1'de Zihinsel Ölçek puanları üzerinde yürütülen varyans analizi özeti sunulmaktadır. Zihinsel Puanlar yönünden, Ankara ve Yozgat örneklemi arasında, varyans analizinde bir farklılık gözlenmemektedir. Yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($F = 8739.16$ p $\ll .01$). Etkileşimden gelen anlamlı bir etki de yoktur.

TABLE 1 : Her yaş grubunda Zihinsel Puanların iki yönlü varyans analizi

Değişkenlik kaynakları	kareler toplamaları	serbestlik derecesi	ortalama kareler	F
A (Ankara ve Yozgat)	106.66	1	106.66	3.01
B (3,6 ve 9 aylar)	34,956.63	2	17,478.315	8739.16
A X B	18.73	2	9.22	—
Hata	1,909.00	54	35.35	—
Toplam	36,990.73	59		

Devimsel Ölçekle de benzer sonuçlar elde edilmektedir. Devimsel puanların varyans analizi özeti Tablo 2'de sunulmaktadır. Ankara ve Yozgat bebekleri arasındaki farklılık

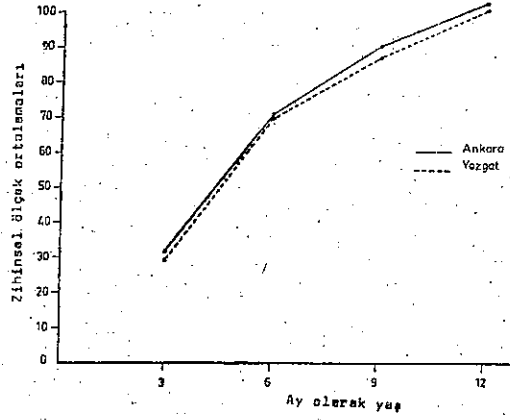
bu tabloda da anlamlı değildir. Ancak, yaş grupları arasında anlamlı bir farklılık çıkmıştır ($F = 240.14$, $P \ll .01$). Anlamlı bir etkileşim de gözlenmemektedir.

Tablo 2 : Her yaş grubunda Devimsel puanların iki yönlü varyans analizi

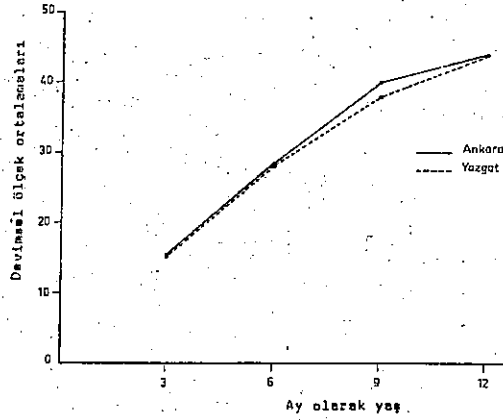
Değişkenlik kaynakları	kareler toplamaları	serbestlik derecesi	ortalama kareler	F
A (Ankara ve Yozgat)	2.81	1	2.8	—
B (3,6 ve 9 aylar)	5,605.9	2	2,802.95	240.14
A X B	16.24	2	8.12	—
Hata	630.34	54	11.67	—
Toplam	6,255.25	59		

Bu sonuçlar, köyde ve kentte büyüyen bebeklerdeki gelişimin benzer bir örüntü izlediğini, sosyo-ekonomik seviyenin gelişim puanlarını etkilemediğini göstermektedir.

Yaş gruplarının ortalama puanları Şekil 1 ve 2'de, zihinsel ve devimsel olmak üzere ayrı ayrı sunulmaktadır.

ŞEKİL 1

ŞEKİL 2

Her iki şekilde de puanların doğrusal olarak arttığı görülmektedir. Yaşlar ilerledikçe puanlardaki artma hızı azalmaktadır.

Yozgat ve Ankara için Zihinsel ve Devimsel puan ortalamaları Tablo 3'de sunulmaktadır.

Tablo 3 : Her yaş grubunda Zihinsel ve Devimsel Ölçekler ortalama puanları

	3 ay		6 ay		9 ay		12 ay	
	Zihinsel	Devimsel	Zihinsel	Devimsel	Zihinsel	Devimsel	Zihinsel	Devimsel
Yozgat	29.2	15.7	70.2	28.6	86.9	38.3	100.75	44.00
Ankara	32.6	15.5	71.3	28.2	90.4	40.2	103.1	44.04
Ankara ve Yozgat	30.9	15.6	70.7	28.4	88.6	39.2	101.9	44.02

Bu bulgulara göre, Bayley testinin 3,6,9, ve 12 aylık Türk bebeklerinin gelişimini ölçmede geçerli bir ölçek olduğunu ve gerek zihinsel gerek devimsel başarı bakımından

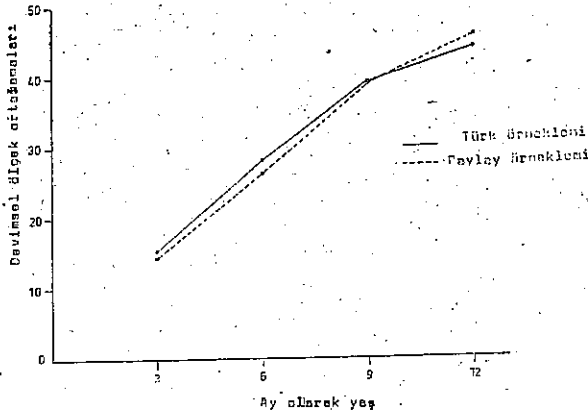
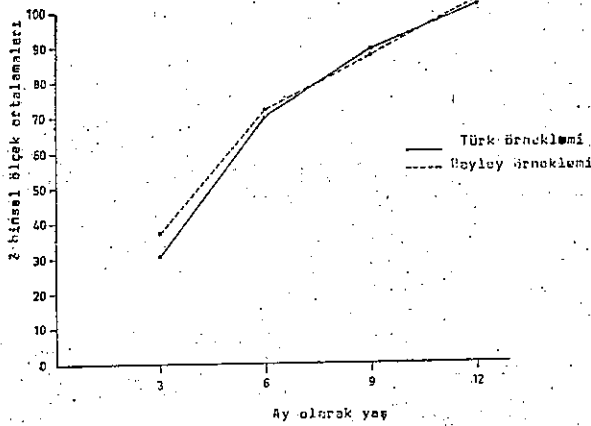
köy ve kent bebekleri arasında farklılık bulunmadığını söyleyebiliriz.

Tablo 4'de zihinsel ve devimsel puanların yedi değişken ile korelasyonları sunulmaktadır.

Tablo 4 : Bayley puanlarının yedi değişken ile korelasyonları

Değişken Adı	Ortalama	Varyans	Zihinsel ölç. ile korelasyon	Devimsel Ölç. ile korelasyon
Yozgat ve Ankara	1.54	0.25	+ .20	+ .205
Yaş kodu	2.3	1.12	+ .94	+ .93
Gün olarak Yaş	207.51	9,327.53	+ .94	+ .94
Cinsiyet	1.45	.25	+ .04	+ .04
Ailede sıra	2.45	4.06	+ .04	- .01
Annenin eğitimi	7.25	134.08	+ .04	- .04
Babanın eğitimi	9.24	129.46	+ .07	- .02
Zihinsel Puan	68.43	779.26	—	+ .96
Devimsel Puan	29.51	139.03	+ .96	—

3,6,9 ve 12 aylara sıra ile 1,2,3, ve 4 numara verilmiştir.

Tablo 4'de görüldüğü gibi, bebeklerin Ankara'da veya Yozgat'ta bulunmaları, cinsiyetleri, aile içindeki sıraları, anne ve babanın eğitimi, zihinsel ve devimsel ölçeklerden alınan puanları etkilememiştir. Öte yandan, yaş değişkeni, hem zihinsel hem devimsel ölçekleri çok etkileyici bulunmuştur ($r = .94$). Zihinsel ve devimsel ölçeklerin kendi aralarında da yüksek bir korelasyon bulunmaktadır ($r = .96$).

Türk bebeklerinin ortalama puanları ile Amerikan bebeklerinin ortalama puanları da karşılaştırılmıştır. Bu amaçla, Ankara ve Yozgat gruplarının ham puan ortalamaları alınıp, Bayley'nin kullandığı örneklemin 3,6,9, ve 12 aylık bebekler için ham puan ortalamaları ile birlikte Şekil 3 ve 4'de verilmiştir. Şekil 3 ve 4 çizilen eğriler, zihinsel ve devimsel puanları ayrı ayrı göstermektedir.

Şekil 3 ve 4'de görüldüğü gibi, zihinsel ve devimsel başarı bakımından Türk ve Amerikan bebekleri birbirlerine çok yakındırlar.

TARTIŞMA

Bu araştırmada elde edilen sonuçlar, Bayley testinin çevirisinin Türkiye için geçerli olduğunu göstermektedir. Bu testin Amerika'da olduğu gibi, ülkemizde de bebeklerin gelişimini ölçmede yararlı bir araç olduğu söylenebilir.

Tablo 3 ve 4'de görüldüğü üzere, Türk ve Amerikan bebeklerinin 3,6,9, 12 aylarda aldıkları zihinsel ve devimsel puanlar birbirlerine çok yakındır. Bu yüzden, Amerikan standart puanlarına, bu yaşlardaki Türk bebekler için de başvurulabilir. Zihinsel ve Devimsel ölçekler arasındaki yüksek korelasyon, bu iki ölçeğin birbiri yerine kullanılmasını olanaklı kılmaktadır. Devimsel ölçek daha kısa sürede uygulanabildiği için, araştırma amacı ile kullanıldığında, 3,6,9, ve 12 aydaki çocuklarda sadece Devimsel ölçek ile yetinilip zihinsel puan yordanabilir.

Bu çalışmanın daha ileri yaş gruplarını da içine alacak biçimde genişletilmesi düşünülebilir. Örneğin, 12 - 24 aylar arasındaki bebeklerin gelişmesini de saptayıp, köy ve kent arasındaki farklılığa bakmak gereklidir. Kanımıza göre, 12 ile 24 aylık bebeklerin gelişimlerinde köy ve kent arasında farklılıklar ortaya çıkacaktır.

ÖZET

Bayley Çocuklar için Gelişim Ölçeği, 45'i kent, 45'i de köyden alınan 90 bebeğe, 3,6,9 ve 12 aylık iken uygulanmıştır. Köyde ve kentte yetişen bebeklerin gelişimlerinde anlamlı farklılıklar bulunamamıştır. Fakat test, yukarıda sözü geçen yaş gruplarını anlamlı olarak birbirinden ayırt etmiştir. Türk bebeklerinin ham puan ortalamaları Amerikan bebeklerinin ortalamalarına çok yakındır. Zihinsel ve Devimsel ölçekler arasında çok yüksek bir korelasyonun varlığı, bu ölçeklerin birbirleri yerine kullanılabileceğini göstermektedir.

KAYNAKLAR

1. Bayley, N., *Bayley Scales of Infant Development Manual*. New York : Psychological Corporation, 1969.

2. Bayley, N., *The California First-Year Mental Scale*. Berkeley : University of California Press, 1933.

3. Jaffa, A.S., *The California Preschool Mental Scale*. Berkeley : University of California Press, 1934.

4. Bayley, N., *The California Infant of Motor Development*, Berkeley : University of California Press, 1936.

5. Klatskin, E.H., «McGarry, M.E., Stewart, M.S., Variability in Developmental Test Patterns as a Sequel of Neonatal Stress,» *Child Development*, 1966, 37, 819 - 26.

6. Werner, E.E. and Bayley, N., «The Reliability of Bayley's Revised Scale of Mental

and Motor Development During the First Year of Life.» *Child Development*, 1966, 37,, 39 - 50.

7. Kohen - Raz, R., «Scalogram analysis of some developmental sequences of infant behavior as measured by the Bayley Infant Scale of Mental Development.» *Genetic Psychol. Monogr.* 1967.76.3 - 21.

8. Erickson, M.T., Jonson, N.M., and Campbell, F.A., «Relationships among scores on infant tests for children with developmental problems.» *Am. J. Mental Def.*, 1970 75 (1), 102 - 4.

9. Francis - Williams, J. and Yule, W., «The Bayley Infant Scales of Mental and Motor Development.» *Develop. Med. Child. Neurology*, 1967, 9, 391 - 401.

10. Burros,

Haberlerin İşlenmesi

Dr. Nuri Bilgin
Ege Üniversitesi
Sosyal Bilimler Fakültesi

İnsanların yaşam çerçevesini değiştiren kitle iletişim araçlarının büyük ölçüde artması, çağdaş toplumun en belirgin özelliklerinden birisidir. Bu araçların etkisiyle, insanın doğal çevresinin yapaylaşmasına ve fiziksel ortamının kültürelleştiğine tanık olmaktadır. Birey, günlük yaşamı içinde bu araçların yoğun iletişim selinde yıkanmakta ve koşullandırılmaktadır.

Kitle iletişim çağının kültürü, bireysel ya da kolektif olsun, tutarlı ve organik bir yapı niteliğinden uzaklaşarak bir mozaik görünümünü almaktadır. «Mozaik kültür» terimi (Moles 1967), insanda var olan bilgi dağarcığının atomistik bir biçimini adlandırmaktadır: İnsan zihninde, birbiriyle akılsal bir bağı olmayan çelişik bilgilerin serpiştirildiği mozaik görünümündeki bir örgütlenmeyi belirtmektedir. Çağdaş dünyanın kültürü, bize kendini değişik biçimlerde gösteren bir dış çevrenin sürekli katkısından oluşmaktadır. Kitle iletişim araçları, kültür öğelerinden kimini ön plana çıkarmak, kimini geri plâna itmek ve böylece bir süzgeç işlevi görmek suretiyle kültürümüzü belirlemede ve yönetmektedir.

Mozaik kültür kavramı, geleneksel kültür modelinin karşısı olarak, teknolojik toplumların gelişim çizgilerinden birinin uç bir noktasını göstermektedir. Geleneksel kültürde, bir takım «genel kavramlar»ın hiyerarşisinin saptandığı bir ilk başlangıç yapısı esas alınmakta, mozaik kültürde ise kültürel yapılar türlü bilgilerin istatistiksel bir sonucu olmaktadır. Bu yapılar içinde kültür öğeleri, düzensiz döküntüler, zaman ve uzay yakınlıklarından ibaret bir rastlantıyla birbirine bağlı parçalar durumundadırlar. Bu nedendir ki söz konusu yapılar, zayıf, bireyden bireye değişen ve ancak istatistiksel yoldan tanımlanabilir bir nitelik taşımaktadırlar.

Kitle iletişim araçlarının işlevinin bu denli önem kazanması, bunlar üzerinde daha et-

kili bir denetimi sağlayacak teknikleri gerekli kılmaktadır. «İçerik Çözümlemesi» adı altında toplanan ve kitle iletişim araçlarının hemen her türlüüne uygulanabilen bu teknikler, bu ihtiyacı bir ölçüde karşılamaktadırlar

A) İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ

Kuramsal temellerini Hartley ve Shannon gibi iletişim ustalarında bulan içerik çözümlemesi, bir araştırma aracı olarak, giderek çok çeşitli «söylev» türlerine uygulanmakta ve gelişmektedir. İçerik çözümlemesi adı altında toplanan teknikler, herşeyden önce tündengeleme dayalı bir «okuma» aracı olarak nitelendirilebilirler. Söz konusu okuma, araştırmacının seçtiği türlü söylev örneklerinin çözümlenmesidir.

Bu teknikler, bir söylevi anlamada, yorumlamada öznel etkenlerden önemli bir ölçüde kurtulmayı sağlamaktadır. Okuyucunun sezgisine, tutumlarına, değerlerine ve bilgisine bağlı, kolayca ve ivedice yapılmış raslantılar taşıyan yorumuna karşın nesnel okuma ilkele-ri getirmektedir. Söylevin görünen, kolayca yakalanan sergilenmiş anlamı yerine gizli anlamını yakalamayı amaçlamaktadır. İçerik Çözümlemesi, ikinci bir okumadır. bireyi görünmeden etkileyenin okunmasıdır. Bu iki tür okumayı temelde ayıran nokta, okuyucunun birincisinde kabaca sergilenmiş ve ilk adımda algılanan içerikle yetinmesi, ikincisinde ise sergilenmemiş ve göze batmayan asıl içeriği ortaya çıkarmak istemesidir. İkinci okumada, okunan sadece içerik değil, aynı zamanda ve özellikle içerendir. Başka bir deyişle, içerik çözümlemesi içerenin çözümlenmesidir. Çünkü çözümlenen şey, içeriğin maddi taşıyıcısı, yani içerendir; araştırmacı, zorunlu olarak ses ve yazı işaretleri gibi maddi göstergelerle ilgilenmek, okuyucuyu koşullandıran içeriği bulmak için içeriği ayırdetmek, parçalara bölmek ve saymak durumundadır

Demek ki, uygulamada, içerik çözümlemesi yöntemi, içereni çözümlemesine dönüşmekte, dolayısıyla içereni yadsıyan değil, içereni götüren bir yol olmaktadır. İçerik çözümlemesi, düşünce sağlığının güvencesi gibi görü-

1) Bu yazı, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi'nde teksir halinde çoğaltılmış bir araştırmanın özetidir. Ayrıntılı rapor yazardan istenebilir.

lebilir. İletilen haberde, birtakım işlemlerin uygulanmasıyla okuyucu, gerçek anlamı yakalamaya ve güdümlü yaşamaktan kurtulma, yapılan propogandanın, reklâmın bilincine varma olanağına kavuşmaktadır. Bu açıdan içerik çözümlemesi bir bakıma iletişim psikanalizi, diğer bir bakıma iletileni algılama sanatıdır. Bireyin hergün içinde yaşadığı ve giderek büyük boyutlara ulaşan iletişim akımlarına karşı kendini savunmasının etkin bir yoludur.

B) HABERLERİN İŞLENMESİ

İçerik çözümlemesi, çok sayıda değişik teknikleri içinde toplamaktadır. Araştırmacının geldiği bilim dalına ve araştırma konusuna göre değişik teknikler vardır. Basında haberlerin işlenmesi (Rewriting), bu yazıda uygulamaya konacaktır. Haberlerin işlenmesi, Lasswell (1927) ve Berelson (1950) tarafından yöntemleştirilmiş ve türlü uygulamaları yapılmıştır; V. Morin, (1966) ve A. Kientz'in (1971) araştırmaları bunlara örnek verilebilir. Araştırmamızda, bu sonuçusunun yaklaşımına yakın bir yol izlenmiş, yani anlaşılabilirlik, çekme gücü, v.b. evrensel değişkenlere başvurularak olayın teknik ve akılsal yanlarına ağırlık verilmiştir.

Araştırma konusu, hergünkü yaşamımızda görülen bir olgudur; radyo, televizyon ve basın gibi türlü iletişim araçlarında, haberlerin çeşitli değişme ve bozulmalara uğraması, aynı olayın değişik biçimlerde yansması. Seçilen olay, Türk - İş Genel Yönetim Kurulu'nun 9-11 Ağustos 1977 tarihlerinde yaptığı olağanüstü toplantıdır. Olay, basında türlü yankılara

1) Yazının bundan sonraki bölümünde, yayın organları, isimlerinin baş harfiyle temsil edilecektir.

ve tartışmalara yol açmıştır. Toplantı basına açık başlayıp kapalı olarak sürmüştür. Toplantı sonunda basına bir bildiri yayınlanmıştır.

Örneklem olarak, Türk basınında olaya yer veren yazılardan 8 tanesi seçilmiştir. Bu yayın organları alfabetik sırayla şunlardır. (1)

1) Bayrak	(16 Ağustos)
2) Cumhuriyet	(12 Ağustos)
3) Günaydın	(12 Ağustos)
4) Hürriyet	(12 Ağustos)
5) Milliyet	(12 Ağustos)
6) Politika	(12 Ağustos)
7) Tercüman	(12 Ağustos)
8) Yankı	(15 Ağustos)

C) KARŞILAŞTIRMA İÇİN BAŞVURULAN ÖZELLİKLER

İçerik çözümlemesinde, örnekleme giren yazılar ve basın bildirisi parçalara ayrılabilir, bölünebilir birer bütün olarak ele alınmaktadır. Özellik ya da «item» (madde) olarak adlandırabileceğimiz bu parçalar, tek başına ifade edilebilir nitelikte kabul edilmekte, haber bunların tümünün bir dizgesi olmaktadır.

1. ÖZELLİK: HABERİN ÖNEMİ:

Basın organlarının olaya verdikleri önemi belirtmek için iki ölçüt esas alınmıştır.

a) Birinci ölçüt; olaya ayrılan yazının yerleştirdiği sayfa içinde kapsadığı alanın, sayfadaki diğer yazıların alanlarına göre karşılaştırarak sıralanması

b) İkinci ölçüt; yazı başlığının yazıldığı punto büyüklüğünün diğer başlık puntolarına göre büyüklük sırası

Bu iki ölçüt, basın organının olaya verdiği önemi ortaya koymaktadır. Bununla ilgili olarak yapılan gözlemler, çizelge-1'de görülmektedir.

Çizelge: 1 — Habere verilen önemle ilgili gözlemler.

	B	C	G	H	M	P	T	Y
Haberin yer aldığı sayfa	Arka Kapak	1	1	1	1	1	1	İç
Birinci ölçüt değerleri		2	7	7	8	6	3	1
İkinci ölçüt değerleri		1	8	7	9	7	1	1
Resim sayısı		2	—	—	—	—	—	2

2. ÖZELLİK: TOPLANTIYA KATILANLARIN SAYISI

Basın bildirisinde toplantıya katılanların sayısı verilmiyor. Toplantı öncesi ve sırasın-

da basın organları, katılanların ve ilk oturuma katılmıyanların sayısı üstünde durmaktadır.

Bununla ilgili gözlemler, çizelge—2'de görülmüyor.

Çizelge—2: Üyelerin Sayısıyla ilgili veriler

	B	C	G	H	M	P	T	Y
Toplam üye sayısı	40	40	42	—	40	41	40	—
Katılan üye sayısı	32	34	—	—	36	—	34	—
Katılmıyan üye sayısı	—	—	5	—	—	6	—	5

Çizelgede görüldüğü gibi sayısal verilerde tam bir tutarlılık yok. Üye sayısı yuvarlaklaştırılarak, dört gazetede 40 olarak veriliyor. Katılanların sayısı, sadece iki gazetede birbirine uyuyor. Katılanların sayısı, C'de 34, G'de 37, B'de 32, M'de 36, T'de 34, P'de 35 olarak değişiyor. Üç yayın, katılanların sayısı yerine katılmıyanların sayısını veriyor: P., G. ve T. Bu gözlem, gazetecinin bir olayda olumsuz olanı, uygun düşmiyeni, olağanla çelişeni yakalama ve verme eğiliminin bir işareti olarak değerlendirilebilir.

3. ÖZELLİK: KATILANLARIN ADLANDIRILMASI

Türk-İş Genel Yönetim Kurulu'nun basın organlarında değişik biçimlerde adlandırıldığı görülmektedir. Ayrıca, kurul üyeleri, «kurul üyeliği» dışında başka adlandırmalara uğramakta ve grubun tümü değişik görüntülere bürünmektedir.

Bu konudaki sonuçlar üç noktada özetlenebilir.

a) Katılanların adlandırılması:

— Genel olarak rastlanan adlandırma nötr bir nitelik taşıyor: Türk-İş, Türk-İş Yönetim Kurulu (T.İ.Y.K.)

— Toplantıyı yapan kurulun tam adı (T-İ.G.Y.K.), sadece iki gazetede yer alıyor: P. ve T.

— Sadece iki gazete, T-İ. Y.K. yanı sıra, İcra Kurulu'ndan söz ediliyor: P ve T.

b) Politik Boyamalar:

— Üyelerin partilere göre dağılımı yapılıyor: örneğin, T'de 21 CHP, H, 16 AP, İ, 2 MHP, İ ve 1 tarafsız üyeden söz ediliyor.

— İdeolojik adlandırmaları, üyelerin türlü ideolojilere bağlanmasıyla yapılıyor: Örneğin, P. de 20 sosyal demokrat sendika, 15 sağcı yöneticiden söz ediliyor.

Yayın organları politik boyamalara oldukça sık başvuruyorlar. Bunun yapılaş yolu ol-

dukça anlamlı. Toplantıya katılanları T. siyasi partilere, P. ideolojik gruplara indirgeyerek politik boyama açısından kutuplaşmaktadırlar.

c) Duygusal boyamalar: Örnekleme giren yazılarda duygusallaştırmaya az yer veriliyor; örneğin «40 öfkeli adam» (T). Duygusal boyamaların azlığı, konunun politik ve ekonomik nitelikte olmasına bağlanabilir. Şiddet olayları, moda, spor, güzel sanatlar ve inanç dünyasıyla ilgili haberlerde duygusal yük, iletişimin temel ilkelerinden birisi olarak göze çarparken politik ve ekonomik konularda diğer boyamalar önem kazanmaktadır.

Yukarıda belirtilen II. ve III. özellikle ilgili gözlemler, kaynak haberin basında uğradığı dönüşüm ve değişmelerin, rakamları yuvarlaklaştırma, isim ve etiketleri kısaltma, verileri özetleme ve türlü boyamalarla gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır.

4. ÖZELLİK: TARİH VE ZAMAN VERİLERİ

Bu konudaki verilerde büyük kayıplar göze çarpıyor. Özetle belirtirsek:

1) En çok belirtilen nokta, toplantının süresidir. H. ve Y. dışında tüm yayınlarda bu süre 2 veya 3 gün olarak belirtiliyor.

2) Toplantının son oturumunun başlama saati iki yayında (M. ve P.), bitiş saati yine iki yayında (P. ve T.), süresi ise sadece bir tek yayında (P.) belirtiliyor.

Sonuç olarak, zamanla ilgili belirlemelerde P. dışında detay kaygısı görülüyor ve olayın zamansal boyutları kayıplara uğruyor.

5. ÖZELLİK: ELE ALINAN KONULAR

Türk-İş Genel Yönetim Kurulu'nun basın bildirisinde, beş konu yer alıyor. Bunlar şu şekilde özetlenebilir:

1) Genel Grev'in yasallığı ile ilgili görüşler: Bildirinin I. maddesi, Genel Grev'in işçilerin vazgeçilmez temel haklarından biri olduğunu savunmaktadır.

2) «Muhtıra» ya da Türk-İş'in isteklerinin hükümete bildirilmesi :

Bu maddede, Genel Grev çağrısıyla ilgili yanlış yorumlar ele alınmakta ve konfederasyonun kamu oyundaki bu yanlış anlamalar ve hükümet karşısında izliyeceği yol belirtilmektedir.

3) Teksif Grevi : Burada, konfederasyonun üyesi olan Teksif Sendikasının 102 gündür süren greviyle ilgili açıklamalar yer almaktadır.

4) Genel Grevin uygulanma Koşulları : Bu madde, konfederasyonun Genel Grev'i hangi çerçevede içinde gördüğünü açıklamaktadır.

5) Genel Başkan Tunç'un savunulması : Bildirinin son maddesinde konfederasyonun Genel Başkanı hakkında yapılan suçlamalar kınanmaktadır.

Bu beş konu hakkındaki açıklamalar, basın bildirisinin tümünü kapsamaktadır. Bildirinin konularının türlü basın organlarında nasıl yansdığı araştırılmış, bilgi kayıpları özellikle burada bulunmuştur. Bildiri konularının ana metin ve örnekleme giren yazılardaki durumu, çizelge-3'te görülmektedir. Çizelgede belirtilen gözlemler, bilgi kaybı olgusu ile ilgili olarak şu sonuçları ortaya koyuyor :

a) Basın bildirisinde 139 satırla anlatılan beş maddeden bazıları, örnekleme giren yazılarda yer almıyor. Beş konu, sadece üç yayında (M.P. ve T.) yer alıyor. Bildirinin üçüncü ve dördüncü maddeleri, belirgin bir biçimde unutulmuş görünüyor.

b) Bildiride beş konuya ayrılan satır sayısı, üç organda (M., P., T.) artarken beş organda büyük bir oranda azalıyor.

Çizelge : 3 - Bildiri konularının basın organlarındaki durumu

	Bildiri	B	C	G	H	M	P	T	Y		
Beş Konuya ayrılan satır sayısı	139	30	45	26	33	147	171	176	9	637	
Zikredilen Konu Sayısı	5	3	4	2	2	5	5	5	3	—	
1. Konu	Sayı	31	2	3	17	11	35	33	35	3	139
	%	22	7	6	6	33	24	19	20	33	—
2. Konu	Sayı	57	23	27	9	22	61	84	74	4	309
	%	41	77	60	34	67	41	49	45	44	—
3. Konu	Sayı	24	—	12	—	—	24	24	24	—	84
	%	13	—	27	—	—	16	14	14	—	—
4. Konu	Sayı	17	—	—	—	—	17	17	17	—	51
	%	12	—	—	—	—	12	10	10	—	—
5. Konu	Sayı	10	5	4	—	—	10	15	21	2	57
	%	7	17	9	—	—	7	9	12	22	—

c) Bildirinin üçüncü ve dördüncü konuları üç gazetede (M.P. ve T.) beşinci konu ise bir gazetede (M.), hiç değişikliğe uğramadan tekrarlanıyor.

d) Basın bildirisinin birinci ve ikinci konuları «yineleme» (redondance) olayına yol açıyor. Bildiride sırayla 31 ve 57 satırla yer alan konular, üç yayında (M.P. ve T.) beşinci

konu ise iki yayında (P. ve T.) geliştiriliyor. Bunlar arasında ikinci konu ilk sırada yer alıyor. Çünkü 8 yayından 7'sinde en çok satır sırasıyla anlatılıyor. Basın bildirisindeki satır sayısını aşarak konuyu ele alan üç yazıda (M.P. ve T.), fazla satır sayısı 4+27+22=63 olarak belirliyor. Ayrıca gazetelerde konuyu özetleyen bir anahtar sözcük dikkati çekiyor: MUHTIRA. Basın bildirisinde yer alan «isteklerin hükümete bildirilmesi» anlatımı, daha geniş ve daha çatışmalı çağrışımları olan «muhtıra» sözcüğüyle yer değiştiriyor.

6. ÖZELLİK : BAŞLIKLAR

Başlıklarla ilgili gözlemler şu sonuçları ortaya koyuyor:

a) Başlıklarda genellikle, bildirinin II. konusu yer alıyor: 5 kez. Diğer üç yayının başlığı bildiri konularından hiçbirine yer vermiyor. Böylece II. konunun dördüncü ve beşinci özellikte saptanan önemi, burada yeniden gözleniyor. Bunun nedeni, ikinci konunun diğerlerinden farklı yanında bulunabilir. Gerçekten ikinci konu, diğerlerine göre daha somut, başka bir deyişle «eylem» düzeyinde yer alan bir konu niteliğindedir. Konfederasyonun şu veya bu noktadaki görüşleri yerine yapmayı planladığı bir davranışı anlatmaktadır.

b) Bildiri konuları dışında başlık atan diğer üç yayından ikisi (G. ve Y.) toplantıdan beklenen, fakat çıkmayan karar ya da davranışları ele alıyor: Genel grev'e ve DİSK'le işbirliğine gidilmesi. Bu gözlem yukarıda sözü edilen, «eyleme görüşlerden önce yer verme» olgusunu desteklemektedir.

ÖZELLİK : BEŞ KONUYA VERİLEN ÖNEM VE PARAZİTLENDİRME

Konulara verilen önemin saptanmasıyla ilgili olarak, daha önce sözü edilen ölçütler dışında ve özellikle satır sayısı ölçüt alınabilir.

Çizelge 3 ve şekil - 1 konulara yayın organlarının verdikleri önemi yansıtmaktadır.

Bir an için örnekleme giren yazıların tümünü, satır sayısı bakımından bildiriye yakın uzunlukta ve özellikle daha uzun kabul edilebilir.

Bu durum, bir başka konuda kolaylıkla gerçekleştirilecek nitelikte olduğundan bir abartı ve zorlama söz konusu değil. Böyle bir durumda, çizelge - 3'te konuların yüzdesel değerlerinde bildiriye göre gözlenen fazlalıklar, önemli bir basın olgusu ortaya koymaktadır: «parazitlendirme» olgusu. Bu noktada rakamlar karşılaştırıldığında görülüyor ki, I. konuda G., Y. ve H., II. konuda G.M.T. ve Y, III. konuda C., V. konuda B., T. ve Y. parazit yapılmaktadır. En çok parazit yapılan konular, sırasıyla II, I ve V. konular olmakta ve bu gözlem, bu üç konunun önemine dair daha önce söylediklerimizi desteklemektedir.

Şekil-1 Bildiri konularına yayın organlarının verdikleri önem aşağıdaki şema, çizelge 3'den hareketle elde edilmiştir. Konuların önemi yüzdesel olarak belirtilmiş ve şu for-

mülle elde edilmiştir. KÖ = Konuya ayrılan satır sayısı X 100 / Bildiri konularının tümüne satır sayısı X 100 / Bildiri konularının tümüne ayrılan satır sayısı

	Bildiri	Bay.	Cumh.	Günay.	Hürri.	Milli.	Poll.	Tercü.	Yanlu
Konu 5									
Konu 4									
Konu 3									
Konu 2									
Konu 1									

D) HABERLERİN İŞLENMESİNDE İLKELER

Buraya kadar yapılan gözlemler iki olguyu ortaya koymaktadır. Bu olgular gazetecilik sanatının ilkeleri olarak bilinmektedir.

Gazetecilerin gerçekliğe bir ihanetinden çok, onun eyleminin değişkenleri olarak görül-

mesi gereken bu olgular «kayıplar» ve «bozma- lar» olarak adlandırılabilir.

KAYIPLAR: Örneklerin incelenmesi sırasında belirttiğimiz kayıpların değişik önemde olduğu açıktır. Kayıplar, haber öğelerinin eksikliği veya yokluğudur. Bazıları, haberin

anlamını değiştirecek önemdedir ve haberi boz maktadır. Örneğin, bildiri konularıyla ilgili kayıplar. Diğer bazıları (rakam eksikliği, yer, tarih belirtilmeyişi v.b.) ise haberin fakirleşmesine yol açan kayıplar olmaktadır.

BOZMALAR: Bunlar haberin niteliğinin değiştirilmesiyle ilgili çarpıtmalar, dönüştürmelerdir. Örneğin, toplantıya katılanların, katılmayanların sayısının değiştirilmesi, başlıklar ve diğer bazı haber öğelerinin duygusal, kişisel, politik renklere boyanması, bazı öğelerin abartılması ve bazılarının indirgenmesi v.b.

Haberlerin uğradığı kayıplar ve bozulmalar, istisnasız bütün basın organlarında görülmektedir. Bunlar, kaynak haberlerin yontulması, biçimlendirilmesi, boyanması ve örülmesi gibi terimlerle anladığımız «işleme» olayının gereklidir. Yayın organlarının kişiliği, olaylar karşısındaki tutumları, ideolojik, politik, ekonomik ve sosyal bağlantıları kadar haberleri işlemeleriyle de ilgilidir. Oldukça güç bir nitelik taşıyan bu işlem, nasıl ve hangi değişkenlere göre olmaktadır. Yazının bundan sonraki kısmında bu sorular ele alınacak ve A. Kientz'in çalışmasına paralel bir yol izlenecektir. (1)

1. İlke : ORJİNALİĞE GÖRE SÜZME

Basın organlarının fonksiyonları, üzerinde çok tartışılan bir konudur. Araştırmalar, bunların temel görevi olan bilgi verme, haber iletme fonksiyonları dışında, eğlendirme, dinlendirme, toplumsal üyeliğin pekiştirilmesi, psikoterapi gibi fonksiyonlarının da olduğunu göstermiştir.

Basın organları temel görevlerini gerçekleştirirken, alıcısı buldukları haberleri vermeden önce süzgeçten geçirmektedirler.

Süzme işlemi, alınan haber akımı içinden orijinal olanların seçilip tutulması ve olmayanların atılması şeklinde olmaktadır. Orijinal olan haber, yeni bilgiler taşıyan, şartıtcı olan haber ya da haber öğeleridir. İletişim dilinde haberin orijinalliği, «information» düzeyle ifade edilmektedir. (C.E. Shannon, 1949). Günlük dilde ve geniş anlamda bilgi, haber anlamında kullanılan Information, teknik dilde ve dar anlamda bir haberin getirdiği, içerdiği öngörülemezlik, orijinallik miktarı anlamında kullanılmaktadır.

Information, bir haberde az beklenen, bulunma olasılığı az olan, öngörülemeyen şey olarak tanımlandığında, haberde bulunan işa-

retlerin sayısı ile eşdeğerli olmadığı açıkça görülmektedir; aynı işaretlerin tekrarıdan oluşan haberlerde «information» miktarı düşmek ve günlük dilde «temcit pilavı» deyişimiyle nitelenen, yani hiçbir şey öğretmeyen bir söylev tipi ortaya çıkmaktadır.

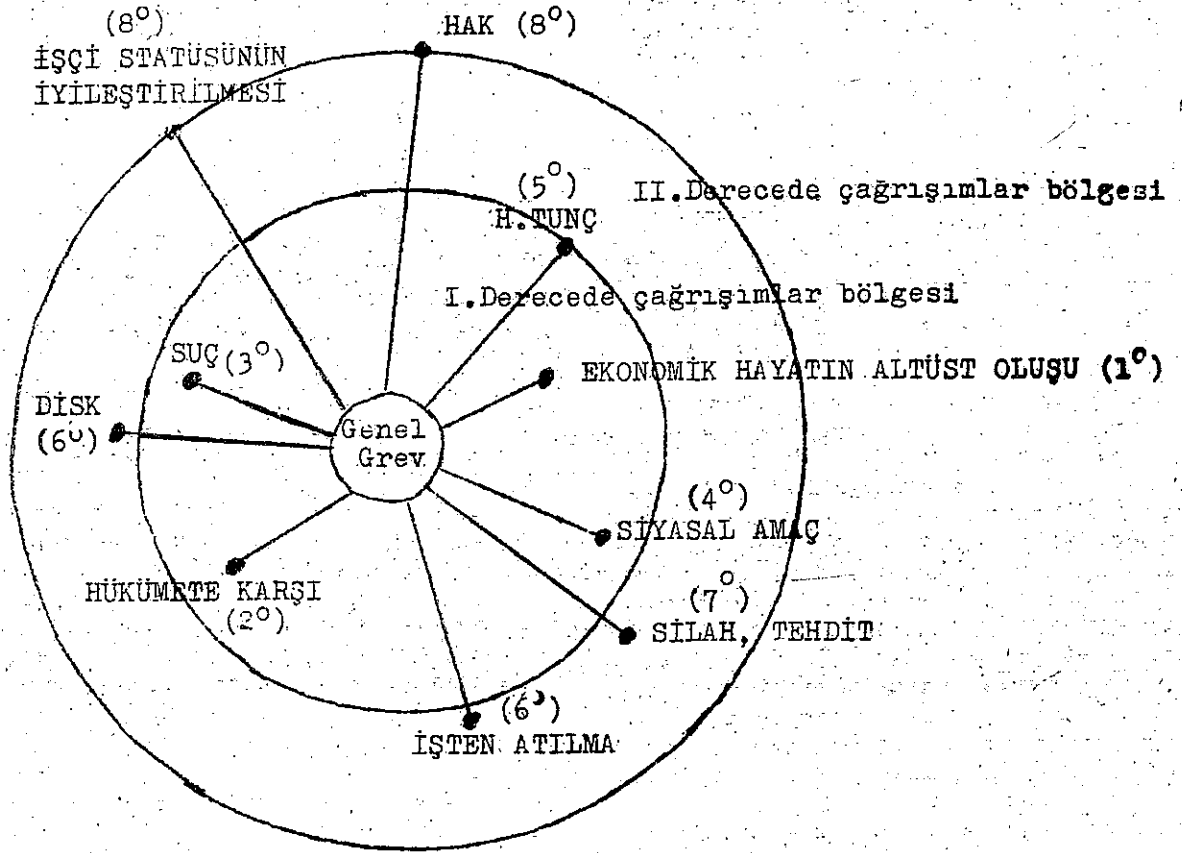
Araştırmada ele alınan olayda, alkonulan ve atılan öğeler var. Alkonulan ve okuyucuya aktarılan öğeler, görece yüksek orijinalliği olan öğelerdir. Olayın geçtiği hafta boyunca, basını özellikle ilgilendiren konu «Genel Grev» olmuştur. Bir sendikanın grev yapması, toplu mumuzda artık beklenmedik bir olay olarak algılanmıyor; sendika-grev çifti kamuoyunu şaşırtmıyor. Bu yüzdendir ki bildiriye yer alan Teksif Grevi, olağan olarak görülmüş ve yazıların büyük bir kısmında yer almamıştır. Buna karşılık Genel Grev, orijinal niteliktedir. Hükümete verilecek muhtırayı yani genel grevle ilgili bir kararı konu alan bildirinin ikinci maddesi, basında en çok ele alınan ve yansıtılan haber öğesi olmuştur. Toplantı öncesi ve boyunca Genel Grev ve toplantı sonu ise «muhtıra» orijinal olarak algılanmıştır. Ülkenin üye sayısı bakımından en büyük işçi örgütü, her zaman Genel Grevi tartışmıyor ve her zaman «hükümete (karşı) muhtıra» vermiyor. Bildiri konularından, «Genel Grevin yasahığı» ve «H. Tunç'un Savunulması» (çok hücumu uğruyan, kınanan ve otoritesini kaybetmiş bir lider için çok olası bir durum değil) ve ayrıca basında sözü edilen Türk-İş ile DİSK'in ilişkisi (iki muhalif konfederasyonun işbirliği), diğer orijinal haber öğeleri olarak basında yer alıyor.

Genel Grev sözcüğünün çağrışım alanının saptanması, basının kamuoyunda yaratmak istediği algıyı belirlemek açısından yararlı olabilir. Örnekleme giren yaygın organlarının bir hafta boyunca, olayla ilgili olarak yayınladıkları yazılardaki Genel Grev sözcüğünün etrafında yer alan sözcükleri tarıyarak Genel Grev'in çağrışım alanı belirlenebilir. Yapılan çalışma sonunda ortaya çıkan çağrışım borcu (Şekil-2) içinde iki bölge ayırılmaktadır:

1) Kolay Çağrışım Bölgesi, 2) Zor Çağrışım Bölgesi.

Yazıların ortak sonucu olan bu çağrışım burcunda, çelişik öğelerin görülmesi, yaygın organlarının değişik yorumlarda bulunmasından ileri gelmektedir. Örneğin, genel grevin bir yandan «hak», öte yandan «suç»la çağrışımli olması; Burçtaki öğeler arasında, genel greve bağlanan olumsuz öğelerin olumlulardan daha çok olması, burcun genel havasının, genel greve karşı bir nitelik taşımasına yol açmaktadır. Genel grevin çağrışımaları, korku,

1) KIENTZ, A. — Pour Analyser les Media Mame, coll. Medium, 1971

ŞEKİL 2 — Genel Grev Çağrışım borcu. Şekildeki I ve II-rakamlı bölgeler, sırayla birinci (kolay) ve ikinci (zor) derecedeki çağrışım bölgesini göstermektedir. Diğer rakam-

tehdit ve yanlış adım atma duygularıyla yük lenmiş bulunmaktadır. Tunç ve DİSK gibi öğeler de olumsuz eylem özneleri olarak sergilenmektedir.

Sonuçta, yapılan çözümleme, haberlerin işlenmesinde «orijinallik» boyutunun önemini

lar, her ögenin yazılarda yer alış sayısı bakımından merkeze uzaklık derecesini simgelmektedir.

ortaya koymaktadır. Haber öğeleri, orijinallik değeri en yüksek ($k=1$) olandan en az olana ($k=0$) doğru uzanan bir çizginin iki ucu arasında sıralandığında her öge için karalanan kağıt miktarının nedeni az veya çok aydınlanmaktadır.

$k=1$	Genel Grev	G. Grevin Yasalığı	Teksif Grevi	$k=0$
ORIJİNAL	DİSK - Türk - İş	Tunç'un	G. Grevin	OLAĞAN
	İşbirliği	Savunulması	Koşulları	

Bununla birlikte, yayını düşünülen haber sayısı, kullanılacak kağıt miktarı gibi etkenler, gazetecinin seçiminde etkili olmakta, orijinal ile olağan arasındaki ayrım noktası ya da eşiği zorunlu olarak değişmektedir. Kağıt miktarı az ve orijinal haber sayısı çok olunca bu nokta orijinal kutbuna yaklaşmakta, aksi durumda ise olağan kutbuna doğru kaymaktadır.

2. İİKE: ANLAŞILABİLİRLİK

Gazeteciler, haberleri süzerken, zihinsel yetenekleri ortalama düzeyde olan bir okuyu-

cuyu dikkate almaktadırlar. Bunun sonucu olarak, bazı haber öğeleri elenmekte, dönüştürülmekte ve süzgeçten geçirilmektedir.

Anlaşılabilirlik derecesi soyuttan somuta, detaydan genele, çok sayıda veri özetinden az sayıda veri özetine, teknik konulardan günlük hayata doğru gittikçe artmaktadır. İncelenen olayda gazeteciler;

— Rakamları yuvarlaklaştırmakta: örneğin, katılanların sayısı,

— Soyut ve teknik konuları özetlemekte; örneğin, genel grevin koşulları ve yasal açıdan tartışılması, hükümet ve sendika ilişkileri,

— Olayları kutuplaştırmakta ve kutupları indirgemekte; örneğin, Yönetim Kurulu üyelerinin siyasal görüşlerinin sağ-sol, greve karşı-greve taraftar, sosyal demokrat üyeler-milliyetçi üyeler, v.b. kutuplara indirgenmesi,

— Olayları kişilendirmekte; örneğin, basında genel grev konusunun, Tunç'un kişisel kaptısı olarak görülmesi,

— İsimleri kısaltmakta; örneğin, Türk-İş Genel Yönetim Kurulu'nun Türk-İş olarak kısaltılması, v.b.

Anahtar bir sözcük etrafında verilerin örülmesi, bunun çok kullanılan bir diğer yoludur. Toplantıyla ilgili haber öğelerinin bütüleştirilmesi ve yazıların anlaşılabilirlik derecesinin artırılması, «genel grev» ve «muhtıra» anahtar sözcükleriyle gerçekleştirilmektedir. Okuyucunun olayı algılamasını ve kavramasını kolaylaştırmak, anahtar sözcüklerin temel görevlerinden olmaktadır.

Anlaşılabilirlik derecesinin artırılması, kaynak haberin bazı noktalarda küçülmesine yol açarken, genel olarak parazitlemeye ve yinelemelere yol açmaktadır. Gazeteci, zorunlu işaret sayısından daha çok sayıda işaret kullanılarak haberi, dikkate aldığı okuyucuya uygun bir düzeyde anlaşılır kılmaktadır. Bu ise yeni bozulma ve kayıplara yol açmaktadır; çünkü, yazının bazı noktalarda yontulması veya şişirilmesi, haberin tümünü değiştirmektedir.

3. İlke: BİREYE UZAKLIK

Haberlerin işlenmesinde, haber öğelerinin bireye olan uzaklığı ya da bireyi etkileme düzeyi diğer bir ilke olarak ele alınabilir. Bazı yontmalar ve süzmeler, dolayısıyla bunlardan doğan çarpıklıklar ve kayıplar, «haber'in bireye uzaklığı» dikkate alınarak açıklanabilmektedir.

Bireye uzaklık değişkeni, birtakım basamaklara bölünebilir ve türlü haber öğeleri, bu basamaklardan oluşan bir ölçüte göre değerlendirilebilir. Bu incelemede, Moles'in önerdiği yedi basamaklı ölçüt esas alınmıştır (1). Bu yedi basamak şu şekilde özetlenebilir:

1. basamak—Haber, okuyucu, alıcı bireyin somut ve araçsız tepkisine yol açar.
2. basamak—Birey haberle doğrudan doğruya ilgilidir.
3. basamak—Birey haberi bilmezlikten gelebilir ve onunla ilgili olmadığı halde ilgilenilebilir.
4. basamak—Haber, bireyi, uzun dönemde ilgilendirecek bir nitelikte, yani çevrenin değişimiyle ilgilidir.
5. basamak—Haber, bireyi ifade edilebilir biçimde ilgilendiren olaylara bağlıdır.

6. basamak—Haber, bireyi ilgilendirmekte, ancak birey bu ilginin ne bakımdan ve hangi noktada olduğunu tanımlıyamamaktadır.

7. basamak - Bireyle hiç ilgisiz, sanki bir başka dünyadaymış gibi görünen haberler, bu son basamakta yer almaktadırlar.

Bu ölçüte göre, bildiride yer alan beş konudan herbirinin bireye uzaklık basamağı, aşağıda görüldüğü gibi saptanmıştır:

- 1) Genel grevin yasallığı—4. basamak (çevrenin değişimi),
- 2) Muhtıra—2. basamak (bireyle doğrudan ilgililik),
- 3) Teksif Grevi—5. basamak (bireyi ilgilendiren olaylara bağlı),
- 4) Genel grevin koşulları
- 5) Tunç'un savunulması—5. Basamak

Bu sıralamaya göre, ikinci konu, bireye uzaklığı en az olan haber öğesidir. Muhtıra haberi, aslında, daha çok önemli bir tartışma konusu olan genel grevin bir uzantısıdır. Bu ise, vatandaş için günlük hayatın altüst olmasıyla çağrışimli bulunmaktadır. Birinci konu, çevre değişimiyle ilgili olarak (bireyin çevresinde hukuk kurallarının değişimi), dördüncü basamakta ve diğer üç konu, beşinci basamakta yer almaktadır. Bildiri konularına basında verilen önem derecelerinin bu sıralamayla bağdaştığı açıkça görülüyor. Bireye en yakın öğe, ön planda bulunuyor. Haber öğelerinin bireye uzaklıkları küçüldükçe, bireyi etkileme ve belirginde yer etme olasılıkları artmakta ve basında daha geniş bir yer bulmaktadırlar.

Burada, Flesch'in (1952) ortaya koyduğu «insani ilgi» kavramına değinmekte yarar var. Buna göre, genellikle herkesi ilgilendiren bir şey varsa, o da insanlardır. İnsanlar kişilerle neisne, görüş ve fikirlerden daha çok ilgilenme eğilimi gösteriyorlar. Bunun sonucu olarak haberlerde, insan isimlerine, kişilik zamirlerine, gruplara, kahramanlara, «iyiler ve kötüler»e yer verilmekte, olaylar kişilendirilmektedir. Bildirinin beşinci konusunun, üçüncü ve dördüncü konuyla aynı basamakta olmasına karşın, basında daha çok yer alması, bununla bir ölçüde açıklanabiliyor. Gazeteci, toplumu zaman zaman adı belli gruplara, hiyplere ve görüşleri kişilere indirgeyerek, olayları oyunlaştırma yoluna gitmektedir. Örneğin, Türk-İş Genel Yönetim Kurulu'nun toplantısı, 40 adamın oynadığı bir senaryo havasına büründürülmektedir. Yönetim Kurulu üyelerinden birisiyle Tunç arasında geçen bir diyalog, T., M., B., Y. ve örnekleme girmeyen diğer bazı yayınlarda benzer biçimde yer almaktadır. Kişilendirerek oyunlaştırma, yayın organlarının

1) MOLES, A.A.—Sociodynamique de la Culture, Mouton, 1967, s. 58